

Eğlenceli Tarih

148

GEL DE İNANMA

EZBER BOZAN OSMANLI TARİHİ

KAÇINCI
SEZONDASINIZ?
BÖLÜM KAÇ
ACABA?

Metin Özdamarlar

Eğlenceli
Bilgi

Çok değil bundan elli yıl öncesine kadar ansiklopediler en önemli bilgi kaynaklarıydı. A'dan Z'ye kadar sınıflandırılmış bilgiler ciltler hâlinde salonların baş köşelerinde sıralanırdı. Bir dönem kitap yerine ansiklopedi maddeleri okunurdu. Sonrasında televizyon ve internet hayatımıza girdi. Bilgiye ulaşmak çok kolaylaştı ve hızlandı. Bu sefer de çok önemli bir sorun ortaya çıktı: Bilginin doğruluğunu kontrol etmek. Doğru olmayan bilgiler yayıldı. Yanlış bilgiden en çok nasibini alan da tarih bilimi oldu.

Dinamik Bir Bilim: Tarih

Tarih canlı ve dinamik bir bilim dalıdır. Bazı bilgiler yeni buluntulara, araştırmalara göre değişebilir, her bilgide kesinlik yoktur, bu nedenle "bilinen" ifadesi kullanılır. Son 40-50 yılda yapılan araştırmalar; yeni bilgi, belge ve bulguların yorumlanmasıyla yapılan çalışmalar birçok bilginin değişmesini sağlamıştır. Nasıl mı? İşte iki örnek:

ÖRNEK-1: Bugüne kadar insanların tarımla birlikte yerleşik yaşama geçtiği düşünülüyordu. Ama Göbeklitepe’de yapılan kazılar gösterdi ki insanlar tarım öncesi dönemde de yerleşik yaşama geçmişler. Ne oldu? “Bilinen” bilgi değişti.

ÖRNEK-2: Yakın zamana dek Osmanlı Devleti’nin ilk parasını Orhan Gazi’nin bastırıldığına inanılıyordu. Son yapılan araştırmalarda Osman Gazi döneminden kalma bakır paralara da ulaşıldı. Ne oldu? Ezber bozuldu.

Örnekleri çoğaltabiliriz. Buna rağmen hâlâ bazı bilgilerin kesin, değişmez kabul edildiği bir gerçektir. Sosyal medyanın, televizyonun, genellikle kaynaklara dayalı okuma yapmanın, sözlü tarihin, kulaktan kulağa yayılan bilgilerin ve rivayetlerin hiç sorgulanmadan kabul edilmesinin tarihî yanlışların yayılmasında ciddi bir etkisi vardır.

Tarih Yapmak ve Tarih Yazmak

Kimileri tarih yapar, kimileri tarih yazar. Olaylar yazılırken duygular, inançlar, düşünceler devreye girmiştir. Yaşadıkları dönemlerde insanlar böyle isimlendirme yapmamıştır ama o dönemlere "Lale Devri" ve "Fetret Devri" gibi isimleri veren biziz. II. Mehmet, İstanbul'u fethederek bir çağ açıp kapadığından habersizdir. Kanuni Sultan

Süleyman, Osmanlıya en gelişmiş çağını yaşattığını bilmeden hayata gözlerini kapamıştır. İnsanlar tarihe biçim vermiş, yorumlamış, isim vermiş ve onları kategorilere ayırmıştır.

Amatör Tarihçilik

İşte; bu nedenle tarihî bilgiler yorumlanırken devreye efsaneler, hurafeler, gerçek dışı bilgiler, rivayetler, menkıbeler ve masallar girmiş ve gerçekle kurgu birbirine karışmıştır. Bu durumdan en çok etkilenen Türk tarihinin en büyük dilimini kapsayan Osmanlı Tarihi olmuştur. Halil İncılık “Devlet-i Aliyye” eserinin birinci cildine şu cümleyle başlar: *“Dünya tarihinin ve Türk tarihinin en büyük sorunlarından biri, 14. yüzyılda Batı Anadolu’da ortaya çıkan bir Türkmen beyliğinin [Osmanoğulları] yarım yüzyıl içinde*

Tuna'dan Fırat'a kadar uzanan bir imparatorluk hâlinde gelişmesi sorusudur.” Başka bir makalesinde ise şu tespiti yapar: “Ben tarihte Osmanlı kadar yanlış anlatılan ve yanlış anlaşılan başka bir devlet görmedim.”

Tarih, Dizilerden Öğrenilir mi?

Osmanlı tarihinin yanlış anlaşılmasında popüler kültürün özellikle sosyal medya ve televizyonun büyük etkisi olmuştur. Son yıllarda tarih dizileri oldukça arttı. Çok da izleniyorlar. Bu ilgi oldukça sevindirici. Tarih dizilerindeki karakterleri merak eden insanlar araştırmaya ve kitaplara yöneliyor. Sadece kitaplar mı? Sokaklarda alp kıyafetleriyle dolaşan çocukları bile görüyorsunuz. Okçuluk kursuna başlayanlar, börk takanlar cabası. Buraya kadar güzel. Tarih dizilerini izlerken çıkarmamız gereken en önemli ders, her ne kadar konusunu ve karakterlerini tarihten alsa da bir kurgu olduğunun unutulmamasıdır.

Tarihî Hatalar!

Bu diziler tarihî hataları da beraberinde getirip bazen “komik” duruma düşebiliyor. Örneğin, bir tarihî dizinin ilk sahnesinde Osmanlı askerlerinin ellerinde baltayla düşmana doğru koştuğunu görüyorsunuz ve şoke oluyorsunuz. Osmanlı askerleri savaş aleti olarak balta kullan-

mamıştır çünkü. Diğer bir sahneye bakıyorsunuz; Osmanlı padişahı kılıcını çekmiş en ön safta çarpışıyor. Senaryoyu yazarken kolay da kimse padişah ölürse tüm ordu çöker, savaş kaybedilir diye düşünmüyor. Padişah birebir savaşa girecekse onu korumak için otağı (padişah çadırı) çevreleyerek 10 bin ila 20 bin arasında değişen seçkin Kapıkulu Süvarisi'ni nereye koyacağız? Başka bir dizide “Kayı obası” diyorlar ama küçük bir araştırmayla bile Türklerde birlik sınıflandırmasının *aile-oba-oymak* ve *boy* şeklinde olduğunu görebilirsiniz. Yani bir izci grubundan bahsetmiyorsanız; doğrusu “Kayı obası” değil “Kayı boyu”! Asıl üzücü olan bu dizilerin tarihî danışmanlarının olması.

Bunu Bilin Havanız Olsun

Alp: Türkmen savaşı

Börk: Eski zamanlarda giyilen, genellikle hayvan postundan yapılmış başlık.

Amatör Dizi Tarihçiliği

Günümüzde medyanın, özellikle de televizyonun bir kültür taşıyıcısı olduğu ve en önemli görevlerinden birinin de gelecek nesillere tarihî ve kültürel değerleri aktarmak olduğunu düşünürsek çok ama çok titiz hareket edilmesi gerekiyor. Yanlış verilen bir bilgi, anında milyonlar tarafından yanlış öğreniliyor çünkü. Sonra “ayıkla pirincin taşını” deyimindeki gibi düzeltmeniz yıllar yıllar alıyor. Siz, bilginin doğrusunu anlatayım derken bakıyorsunuz hatalı bilgi kanıksanmış bile! Sonra tarihi sadece dizilerden öğrenen “Amatör Dizi Tarihçileri” ve “Google Tarihçileri” boy gösteriyor. Bir noktaya kadar kabul ediyoruz, tamam belgesel havasında olduğu zaman dizilerin fazla izlenmeyeceğini düşünerek magazinleştirme yapıyor, bolca savaş sahnesi ekleniyor, yetmiyor üzerine entrikalar boca ediliyor ama “tarihe saygı” her şeyin üzerinde olmalıdır diye düşünmek gerekiyor. Sanal kahramanları bırakalım, bizim tarihimiz

fazlasıyla gerçek kahramanlarla dolu zaten. Süperman, Spiderman, Batman ve Ironman'den önce Osman'ı (Gazi) örnek ve model almalıyız. Bu eserimizin amacı işte tam da bu!

Kaynağın Var mı?

Tarihte kaynaklar kesindir, kırmızı çizgidir, bilginin kaynağı varsa konuşursunuz, yoksa susarsınız. İddia ettiğiniz bilgiyi tahminlere ve gerçekliğe uygun olmayan şeylere dayandıramazsınız. Kaynaklar, tarihin trafik levhalarıdır. Yoksa yolunuzu kaybedersiniz. Hititlerden bu yana uygu-

lanan “objektif” ve “tarafsız” tarih yazıcılığı tam olarak bunu gerektirir. Biz de bu kitabımızda alanında yetkin kaynaklardan yararlanarak sizi aydınlatmaya çalışacağız.

Tarihî Bir Seçki

Osmanlı tarihinde doğru bilinen yanlışlar veya yanlış bilinen doğrular için güzel bir seçki yaptık sizin için. Sosyal medyada en çok paylaşılanları, tarih sohbetlerinde en çok konu edilenleri, tarihî dizi ve filmlerinden en çok

izlenenleri, sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerine en çok sorulanları, kitaplarda en çok seçilenleri ve Google’da en çok arananları seçtik. Tam anlamıyla tarihî ezberleri bozacağımız kitabımızda;

- Bir tarihî diziyle milyonlarca kişinin öğrendiği “Ertuğrul Gazi’nin babasının Süleyman Şah’tır” bilgisinin doğru olup olmadığını kaynaklarla kontrol edeceğiz. “Tarih dedektifleri” olarak belgeler arasında gizemli bir yolculuğa çıkacağız.
- Türk tarihinin en büyük olaylarından biri olan İstanbul’un fethine yoğunlaşp fetih sırasındaki gelişmelerin doğruluğunu belgeler üzerinden kontrol edeceğiz.
- Hezârfen Ahmet Çelebi’nin gerçekten uçup uçmadığını detaylı olarak analiz edeceğiz.
- Kanuni Sultan Süleyman’ın Fransa’da dansı yasaklayıp yasaklamadığını araştıracağız.
- Yavuz Sultan Selim’in her yerde karşımıza çıkan tablosu üzerinde ilginç bir yolculuğa çıkacağız.

Sadece bu kadar mı? Kitabımızda birbirinden enteresan olayları da öğreneceğiz. Neler mi? Birkaçını hemen sayalım:

- Fatih Sultan Mehmet’in hayatı boyunca neden hiç domates yemediğini açıklayacağız.
- En fazla suikast girişiminde bulunulan padişahı öğreneceğiz.